

GKRY’NİN TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NE VE KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ’NE AİT DENİZ YETKİ ALANLARINDAKİ PETROL VE DOĞAL GAZ ARAMA ÇALIŞMALARİ VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE ANLAŞMALARİ

PETROLEUM AND NATURAL GAS EXPLORATIONS AND EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE AGREEMENTS OF GCASC IN THE MARITIME ZONES OF REPUBLIC OF TURKEY AND TRNC

Dr. Ömer Lütfi TAŞCIOĞLU

Milli Strateji Araştırma Kurulu (MİSAK) Yönetim Kurulu ve ANKA Enstitüsü Danışma Kurulu üyesi, Ankara/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1034>

Reference : Taşcıoğlu, Ö.L. (2018). “GKRY’nin Türkiye Cumhuriyeti’ne Ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne Ait Deniz Yetki Alanlarındaki Petrol Ve Doğal Gaz Arama Çalışmaları Ve Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşmaları”, International Social Sciences Studies Journal, 4(26): 5696-5709

ÖZ

Doğu Akdeniz havzasında 2008 yılında önemli miktarda petrol ve doğal gaz yatakları keşfedilmiş ve bölge ülkeleri söz konusu kaynaklardan pay alma çabası içine girmiştir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti, KKTC (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), GKRY (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi), Lübnan, MAC (Mısır Arap Cumhuriyeti), Suriye, İsrail ve Filistin gibi ülkeler bölgede mevcut ve ileride çıkarılacak olan petrol ve doğal gaz üzerinde hak sahibidir.

Ancak GKRY, Yunanistan’la işbirliği halinde çevre ülkelerle MEB (Münhasır Ekonomik Bölge)* belirleme anlaşmaları imzalayarak ihtilafli bölgelerde tek başına petrol ve doğal gaz arama çalışmaları yapmaya ve yabancı şirketlere arama ruhsatları vermeye başlamıştır.

GKRY, önemli bir bölümü Türkiye Cumhuriyeti’nin Kıta Sahaneliği içinde kalan ve diğer bir bölümü üzerinde KKTC’nin de hak sahibi olduğu alanlar için açtığı ihalelere katılan ülkelerin siyasi ve askeri gücünden de yararlanarak Türkiye ve KKTC’nin söz konusu hukuksuzluğa müdahalesini önlemeye çalışmaktadır.

Bu çalışmada GKRY’nin MEB belirleme ve petrol ve doğal gaz çıkarma çalışmaları ve Türkiye Cumhuriyeti’nin söz konusu çalışmalara karşı aldığı ve bundan sonra alması gereken tedbirler ele alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Münhasır Ekonomik Bölge, Kıbrıs, Petrol ve Doğal Gaz Kaynakları, Deniz Yetki Alanları

ABSTRACT

The countries in the Eastern Mediterranean region endeavoured to take their shares from the cake since great amount of petroleum and natural gas explored in Eastern Mediterranean region in 2008.

In this context Turkey, Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus (GCASC), Lebanon, Egypt, Syria, Israel and Palestine have rights on these resources.

But GCASC started to sign agreements with the neighbouring countries for defining the Exclusive Economic Zones (EEZ) and issued invitations for tender to explore petroleum and natural gas in the disputed areas and granted licences.

Making use of the political and military power of the contractor countries GCASC is trying to prevent Turkey and TRNC from intervention to the companies which are illegally exploring of petroleum and natural gas in the areas which are in the

* Bir kıyı devletinin karasuları esas çizgisinden başlayarak 200 mile kadar varan ve karasuları dışında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında bu kıyı devletine münhasır ekonomik hak ve yetkiler tanınan deniz alanına Münhasır Ekonomik Bölge denir (Detay için bakınız: Prof. Dr. Hüseyin Pazarıcı, Uluslararası Hukuk, Ankara, 2007, s. 282-283)

continental shelf of Turkey.

In this study EEZ defining agreements of GCASC with its neighbours and petroleum and natural gas exploration in the disputed areas and the precautions of Turkey against these illegal explorations were evaluated.

Key Words: Eastern Mediterranean, Exclusive Economic Zone, Cyprus, Petroleum and Natural Gas Resources, Maritime Zones

1. GİRİŞ

Doğu Akdeniz havzasında 2008 yılında Kıbrıs'ın etrafı da dâhil olmak üzere önemli miktarda petrol ve doğal gaz yatakları keşfedilmiş ve bölgedeki devletlerin kıyı şeritleri son derece değerli binlerce mil karelik deniz alanlarına dönüşmüştür.¹ Doğu Akdeniz sularında Levant havzası olarak adlandırılan alanda İsrail MEB'si içindeki Leviathan, GKRY ve KKTC yakınlarındaki Afrodit, Mısır MEB'sindeki Zohr rezervleri toplam olarak 3,4 trilyon metreküp doğalgaz² ve 1,7 milyar varil petrol³ rezervine sahiptir.

Şekil-1 Leviathan, Tamar ve Afrodit Havzaları

Levant havzası içerisinde bulunan ve 2009' da keşfedilen Tamar ve 2010' da keşfedilen Leviathan sahalarındaki yaklaşık 900 milyar metreküp rezerv⁴ üzerinde İsrail'in yanı sıra Filistin de hak sahibidir.

GKRY ve KKTC yönetimindeki Kıbrıs açıklarında yapılan araştırmalarda ise Limasol Limanı'na yaklaşık 160 kilometre mesafede 198 milyar metreküplük gaz rezervine sahip olan Afrodit sahası keşfedilmiştir.⁵ (Şekil-1) Bu kapsamda bölge ülkeleri olan Türkiye, KKTC, GKRY, Lübnan, Mısır, Suriye, İsrail ve Filistin bölgede mevcut ve ileride çıkarılacak olan petrol ve doğal gaz üzerinde hak sahibidir.⁶ Ancak bölgedeki enerji havzalarına ilişkin yabancı kaynaklı haritaların çoğunda KKTC ve Filistin'in isimleri gösterilmemek suretiyle bu iki ülkenin bölge kaynakları üzerinde hak sahibi oldukları gerçeği dikkatlerden kaçırılmaya çalışılmaktadır.

Söz konusu petrol ve doğal gaz rezervlerinin bölge ülkeleri arasında uluslararası hukuka ve hakkaniyete dayalı şekilde araştırılması ve çıkartılması önem taşımaktadır. BMDHS (Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi)'nin 74. Maddesine göre sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasındaki MEB sınırlarının belirlenmesinin hakkaniyet çerçevesinde kendi aralarında yapacakları MEB anlaşmaları ile yapılması gerekmektedir.⁷

¹ Nejat Tarakçı, Mesele Mısır ve Suriye Değil: Doğu Akdeniz, TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi), 2 Eylül 2009, s.1

² Erdal Tanas Karagöl, Büşra Zeynep Özdemir, Türkiye'nin Enerji Ticaret Merkezi Olmasında Doğu Akdeniz'in Rolü, SETA Raporu, Yayın No:92, 2017, s. 10

³ Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean, USGS (United States Geological Survey), March 2010.

⁴ Karagöl, Özdemir, agr, s. 13

⁵ Karagöl, Özdemir, agr, s. 13

⁶ Tarakçı, agm, s.1

⁷ Soyaloğlu Tamçelik ve Emre Kurt, Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölge Algısı ve Yakın Tehdit Alanı: Kıbrıs, Uluslararası Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı (Cilt 3), Editör: Hasret Çomak, Kocaeli Üniversitesi Yayınları 1. Baskı, Nisan 2014, Kocaeli, s.885

Ancak kendisini kendi yıktığı Kıbrıs Cumhuriyetinin devamı ve temsilcisi olarak gören ve tescil ettiren GKRY, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve KKTC'nin mevcudiyetini yok sayarak bölgedeki diğer ülkelerle MEB anlaşmaları imzalamakta ve bölge kaynaklarının kullanımında Türkiye Cumhuriyeti'ni ve KKTC'ni dışlamaktadır. Yunanistan'la işbirliği halinde çevre ülkelerle MEB belirleme anlaşmaları yapan GKRY önemli bir bölümü Türkiye'nin Kıta Sahaneliği içinde kalan, diğer bölümünde ise KKTC'nin de hakkı bulunan sahalarda tek başına petrol ve doğal gaz arama çalışmaları yapmaya ve yabancı şirketlere arama ruhsatları vermeye başlamıştır.

2. GKRY'NİN PETROL VE DOĞAL GAZ ARAMA ÇALIŞMALARI VE KOMŞULARIYLA MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE BELİRLEME ANLAŞMALARI

Rumların MEB anlaşmaları ve petrol ve doğal gaz arama çalışmaları üzerinden Doğu Akdeniz'i ele geçirme planları yapmaya başlamaları Akdeniz'in egemenliği, MEB, petrol ve doğal gaz arama çalışmaları gibi konuların da Kıbrıs sorununa eklenmesi sonucunu doğurmuştur. GKRY, 17 Şubat 2003'te Mısır'la, 17 Ocak 2007'de Lübnan'la, 17 Aralık 2010'da ise İsrail ile ortay hat esasına göre "MEB Sınırlandırma Anlaşmaları" imzalayarak Doğu Akdeniz'i diğer devletlerle paylaşmaya başlamıştır.⁸, GKRY Suriye ile de 2001 yılından beri MEB anlaşması yapmak için görüşmelerini sürdürmektedir.⁹

Doğu Akdeniz'in bir diğer kıyıdaş devleti olan Yunanistan'ın ise bölgede 6 millik karasularından başlayarak 200 metre derinliğe kadar olan bölgelere ilişkin münhasır haklarının olduğu yönünde kararı mevcuttur.¹⁰ Yunanistan eski Dışişleri Bakanı Nikos Kocias'ın 21 Ekim 2018 tarihinde görevini devrederken Diapontia Adaları'ndan Mora Yarımadası ile Girit arasında yer alan Küçük Çuha Adası'na uzanan sahada Yunanistan'ın karasularını 12 deniz miline çıkarabileceğini söylemesi¹¹ Yunanistan'ın bu konudaki niyetlerini göstermesi açısından dikkat çekicidir. TBMM'nin Yunanistan karasularını 12 mile çıkarmasının Türkiye tarafından savaş sebebi sayılacağına ilişkin 8 Haziran 1995 tarihli bildirisine rağmen Kocias'ın böyle bir beyanatta bulunmasının TBMM bildirisinin halen geçerliliğini koruyup korumadığının test edilmesi ve Türkiye'nin böyle bir karara karşı muhtemel tepkilerinin belirlenmesi amacına yönelik olduğu değerlendirilmektedir.

Diğer yandan Yunanistan ve GKRY, Meis adası gibi adalara da MEB tanıyarak, Türkiye'nin açık denizlere erişimini kesmeye ve Türkiye'nin MEB'sini İskenderun Körfezi ile sınırlandırmaya, bir başka ifadeyle Türkiye'yi Anadolu kara sahasına hapsedmeye çalışmaktadır.¹² (Şekil-2)

Şekil-2 Yunanistan'ın Meis Adasının MEB üzerinden Türkiye'yi İskenderun Körfezine Sıkıştırma Planı

⁸ Vatansever, agm, s.1524

⁹ Tamçelik ve Kurt, agm, s.896-897

¹⁰ Tamçelik ve Kurt, agm, s.890; "Decree of 6/18 September 1931 to define the extent of the territorial waters for the purposes of aviation and the control thereof", http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/GRC_1931_Decree.pdf

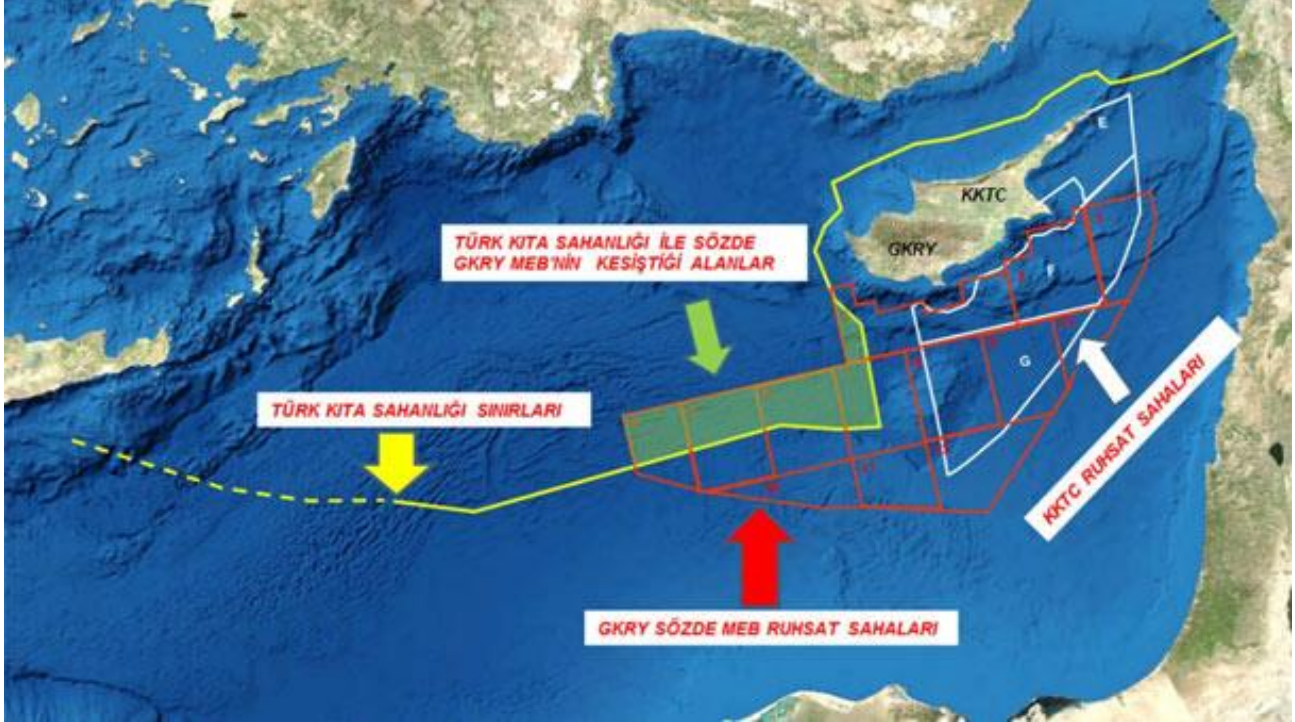
¹¹ Mehmet Cem Demirci, Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması ile Türkiye'ye Ege Denizi'nin %10'undan daha az bir alan kalacaktır, <https://tr.euronews.com/2018/11/27/yunanistan-12-mil-cikisi-ile-turkiye-nin-sinir-ucularina-dokunuyor-gorus>

¹² Necdet Pamir, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik, Petrol Mühendisleri Odası, Haziran 2018, s.13

Akdeniz'i paylaşma konusunda MEB anlaşmaları ile yetinmeyen GKRY, Doğu Akdeniz'de kendi MEB alanı içinde olduğunu öne sürdüğü ve Afrodit adını verdiği alanı 13 parsel ayırmış¹³ ve parsellerin tamamına hidrokarbon yatağı arama ruhsatı vermek amacıyla uluslararası şirketlerin katılımıyla ihale açmıştır.¹⁴

GKRY'nin ihale açtığı 13 parselden beşi (1, 4, 5, 6 ve 7 no.lu parseller) Türkiye'nin, yedisi ise (1, 2, 3, 8, 9, 12 ve 13 no.lu parseller) KKTC'nin deniz yetki alanları ile çakışmaktadır.¹⁵ (Şekil-3)

Şekil-3 GKRY'nin Ruhsat Alanlarının Türk Kıta Sahaneliği ve KKTC Yetki Alanlarıyla Çakışması

GKRY'nin Türkiye ve KKTC'yi yok sayarak MEB anlaşmaları imzalaması ve Türkiye ve KKTC'nin deniz yetki alanları içinde arama ruhsatları vermesi 1982 tarihli BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin MEB sınırlarının belirlenmesine yönelik 74. Maddesi'ne, kıta sahanlığı sınırlarını belirleyen 83. Maddesi'ne, Yarı Kapalı Denizlere ilişkin 122. ve 123. maddelerine, sözleşmenin uygulanmasında hakkın kötüye kullanılmamasını düzenleyen 300. ve 311. maddelerine aykırıdır.¹⁶

GKRY'nin ihale açtığı parsellerin Türkiye'nin ve KKTC'nin deniz yetki alanlarıyla çakışması üzerine Türk Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yaparak "Türkiye'nin bu alanlarda yabancı şirketlerin izinsiz petrol/doğalgaz arama/sondaj faaliyetlerinde bulunmalarına, bundan önce olduğu gibi bundan sonra da hiçbir şekilde müsaade etmeyeceğini ve kıta sahanlığındaki hak ve menfaatlerini korumak için gerekli her türlü tedbiri alacağını" bildirmiş ve ihale alan ülke ve şirketleri Ada'daki diğer kurucu halk olan Kıbrıs Türklerinin iradesini dikkate almaları ve Kıbrıs meselesinin çözüm sürecine olumsuz etkide bulunacak adımlar atmamaları konusunda uyarmıştır.¹⁷

12. Parsele ait ihaleyi kazanan Texas Houston merkezli bir Amerikan şirketi olan Noble Enerji ile İsrail'in Delek Firması ortaklığı Türkiye'nin savaş nedeni saymasına rağmen bölgede doğalgaz-petrol arama ve sondaj işlemlerine başlamış ve İsrail ile GKRY arasında, Noble-Delek enerji platformunun İsrail tarafından korunması konusunda anlaşmalar yapılmıştır.¹⁸ İki ülke arasında yürütülen temaslar kapsamında İsrail GKRY'den deniz ve hava üsleri talebinde de bulunmuştur.¹⁹

¹³ Özer Balkaş, Doğu Akdeniz'de Petrol Ve Doğal Gaz Gerginliği & Hükümranlık Savaşları, <https://www.researchgate.net/publication/314208330> Mar 03, 2017

¹⁴ Doğu Akdeniz'de Petrol Arama Krizi Sürüyor, İktisadi Kalkınma Vakfı E-Bülteni, 19 – 25 Eylül 2011

¹⁵ Merve Aksoy, Doğu Akdeniz Enerji rekabeti, İNSAMER (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi) Araştırma 23, Eylül 2016, s.8

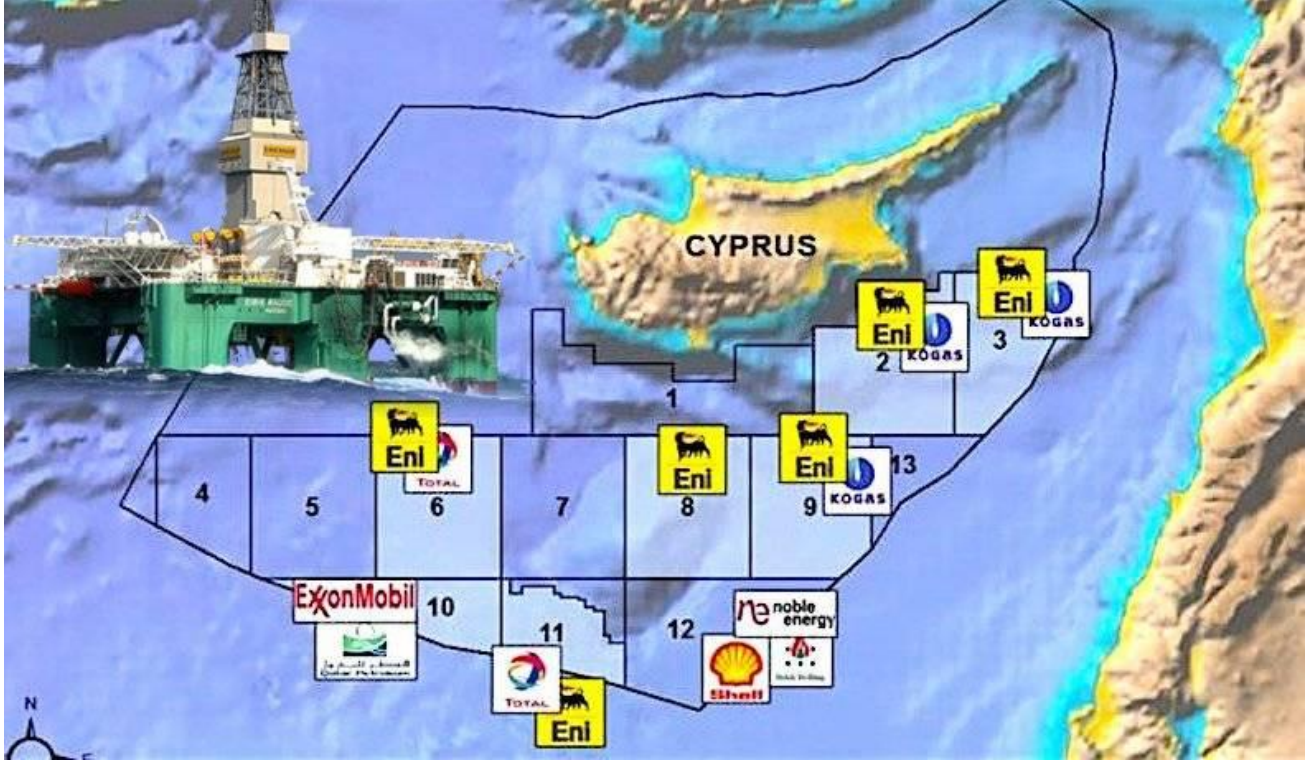
¹⁶ Aksoy, agr, s.7; Fatma Taşdemir, Kıbrıs Adası Açıklarında Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Kapsamında Ortaya Çıkan Krizin Hukuki, Ekonomik ve Siyasi Boyutları, Ankara Strateji Enstitüsü, 2012, s.36

¹⁷ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının 15 Şubat 2012 tarih ve 43 No.lu "GKRY'nin Açtığı İkinci Uluslararası Hidrokarbon Arama İhalesi" konulu resmi açıklaması

¹⁸ Vatansver, agm, s.1524; Ertan, Birol; "Güney Kıbrıs İsrail Cumhuriyeti", <http://www.trakyanethaber.com/yeni/koseyazi.asp>, (18.10.2011).

¹⁹ Tarakçı, agm, s.2

Noble-Delek Firması Konsorsiyumunun ilk bulgularına göre Kıbrıs adasının güneyindeki doğalgaz potansiyeli 147 milyar metreküp civarındadır ve bu rakam, Kıbrıs'ın yüz yıllık enerji ihtiyacını karşılamaya yeterlidir. Güneydoğu Akdeniz'de bulunan Levantini havzasının yaklaşık olarak 1.68 milyar varil petrol ve 3,45 trilyon metreküp doğalgaz içerdiği dikkate alındığında Doğu Akdeniz'deki petrol ve doğalgaz yataklarının bölgeyi ve bölgeye en hâkim konumda bulunan Kıbrıs adasını stratejik bir enerji üssüne dönüştürdüğü daha iyi anlaşılacaktır. Bu kapsamda Kıbrıs açıklarındaki doğalgaz potansiyeli ile Noble-Delek firmasının yanı sıra Amerikan ExxonMobile, Hollandalı Shell, Fransız Total Enerji, İtalyan Eni, Koreli Kogas ve Rus Novatec, gibi firmalar da yakından ilgilenmektedir.²⁰ (Şekil-4)

Şekil-4 GKRY'nin Arama Ruhsatı Verdiği Sahalar ve Şirketler

GKRY'nin Doğu Akdeniz'de 19 Eylül 2011'de tarihinde petrol ve doğalgaz arama çalışmalarını başlatmasına tepki olarak Türkiye 21 Eylül 2011'de KKTC ile "Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması" imzalamış²¹ ve KKTC Bakanlar Kurulu kararı ile adanın çevresinde yedi münhasır alan belirlenerek bu alanlardan KKTC'nin 12 mil açığında bulunan yedinci bölgede TPAO (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı)'ya petrol arama izni verilmiştir.²² TPAO, geçtiğimiz yılın sonlarında Güney Kore yapımı Deep Sea Metro 2 adlı derin deniz sondaj gemisini satın alarak Fatih adını vermiştir.²³ İlk sondaj çalışmasına 29 Ekim 2018'de Alanya-1 kuyusunda başlayan Fatih önümüzdeki süreçte KKTC tarafından TPAO'na arama izni verilen bölgelerde de sondaj çalışmalarına devam edecektir.

Türkiye BMDHS'yi imzalamamıştır ve KKTC ile imzaladığı Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması dışında diğer ülkelerle MEB sınırlarını belirlememiştir. Türkiye'nin MEB sınırlarını belirlememiş olmasından istifade eden bölge ülkeleri kendi aralarında MEB belirleme anlaşmaları imzalayarak bölgedeki hidrokarbon kaynaklarından kendi çıkarları doğrultusunda ve Türkiye ve KKTC'nin haklarını dikkate almadan yararlanmaya başlamıştır.

BMDHS, MEB tespitinin kıyıdaş ülkeler arasında ortaklaşa yapılmasını öngörmekle birlikte MEB sınırının tek taraflı ilan edilemeyeceğine ilişkin bir hüküm de içermemektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de kendi MEB sınırlarını deklare etme hakkı mevcuttur ve bu hakkın ilan edilmesi bölge kaynaklarını kendi aralarında paylaşmaya başlayan ülkelerin uyarılması ve caydırılması açısından önem taşımaktadır.

²⁰ Yaşar Ergül, Doğu Akdeniz'de Petrol Oyunu, İskenderun Teknik Üniversitesi (İSTE), Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Petrol ve Doğalgaz Mühendisliği Bölümü, 17.10.2016

²¹ Vatansever, agm, s. 1525

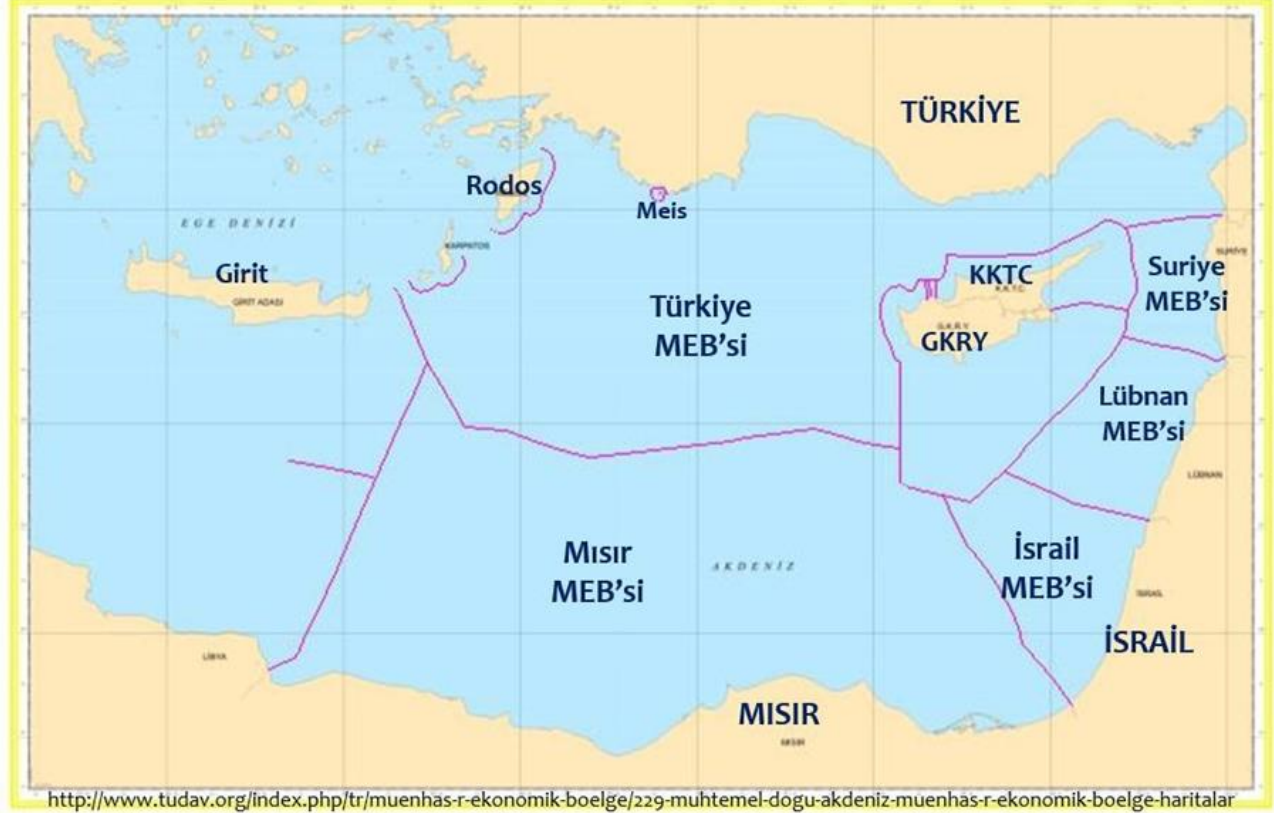
²² Aksoy, agr, s.7

²³ Pamir, agm, s. 14

Diğer yandan Türkiye Doğu Akdeniz’de KKTC ile birlikte MEB sınırlarını belirleme imkânına da sahip bulunmaktadır. Ancak şimdiye kadar bu yola başvurmamıştır. (Şekil-5)

TÜRKİYE VE KKTC’YE GÖRE, Kıyıdaş Ülkeler Arasındaki Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Dağılımı

Şekil-5 Türkiye'nin İlan Etmesi Muhtemel MEB (Münhasır Ekonomik Bölge) Sınırları

Kıbrıs'ın etrafındaki petrol ve doğal gaz alanları konusunda Türkiye ile GKRY arasındaki ihtilaf devam ederken, GKRY'nin ruhsat verdiği bir diğer şirket olan İtalyan ENİ firmasına ait Saipem 12000 adlı sondaj gemisi 8 Şubat 2018 tarihinde GKRY'nin ruhsat verdiği ihtilaf alanına girmeye teşebbüs etmiş ancak Türk Deniz Kuvvetlerine ait savaş gemileri tarafından Kıbrıs güneyinde durdurulmuştur.

Söz konusu olay konusunda İtalya Savunma Bakanı Roberta Pinotti, "Türkiye ile bütün diplomatik kanalların açık tutulduğunu ve hızlı bir şekilde diplomatik bir çözüm bulunmasının beklendiğini" belirtmiştir. GKRY' ise olayı Türkiye-AB ihtilafı haline getirmeye çalışmış ve AB Konseyi Başkanı Donald Tusk "Türkiye'ye herhangi bir AB üyesine karşı bir harekette bulunmama ve tehdit yönelmeme, onun yerine iyi komşuluk ilişkileri kurma, barışçıl bir çözüm arama ve toprak bütünlüğüne saygı duyma çağrısında" bulunmuştur.²⁴

Türk savaş gemilerinin Saipem 12000 adlı gemiye müdahalesini müteakip Türk Deniz Kuvvetleri 13 Şubat-22 Şubat 2018 tarihleri arasında Zafer Burnundan 4 deniz mili uzaklıktan başlayıp Türkiye-Suriye sınırına kadar ulaşan bölge için NAVTEX* yayımlamış, daha sonra NAVTEX ilan edilen alan için süreyi iki kez uzatmıştır.

GKRY ise ABD'nin ExxonMobile firmasına ve Katar Petrol firmasına ait sondaj gemilerinin 10 numaralı parselde göreve başlama tarihinden bir gün önce söz konusu sondaj alanı ve çevresi için NAVTEX yayımlamıştır. Söz konusu NAVTEX'in GKRY'nin birlikte ortak askeri tatbikatlar yaptığı ABD'yi de soruna dâhil ederek Türk Deniz Kuvvetlerini 10. Parselde sondaj yapacak gemilere müdahaleden caydırmak amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

²⁴ Kıbrıs'taki Doğalgaz Gerginliği Hakkında Bilinmesi Gerekenler, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43061162>, 15 Şubat 2018

* Navtex (Navigational Telex) gemilere, teknelere aciliyet, emniyet, meteoroloji ve çeşitli uyarıların aktarılmasını sağlayan ve uyarıları yazılı olarak verebilen bir sistemdir. Bu kapsamda NAVTEX'i Havacılıkta kullanılan NOTAM'ın (Notice to Airmen-Havacılara Uyarı) denizde kullanılan karşılığı olarak görebiliriz. Söz konusu uyarı mesajı enlem ve boylamları ilan edilen alana deniz araçlarının girmemesini amaçlamaktadır.

Takip eden süreçte ExxonMobile KKTC'nin 35. kuruluş yıldönümü olan 15 Kasım 2018'de 10 numaralı parselde İngiliz bayraklı Stena Icemax adlı sondaj gemisi ile sondaj faaliyetlerine başlamıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı, Rumların sondaj çalışmalarını desteklediklerini, ancak enerji kaynaklarının Kıbrıs sorununda kapsamlı bir çözüm çerçevesinde Türk ve Rumlar arasında eşit olarak paylaşılması gerektiğini belirterek Türkiye'den gelecek tepkileri yumuşatmaya çalışmıştır.²⁵ Sondaj faaliyetlerine başlama tarihi olarak kasıtlı olarak KKTC'nin kuruluş tarihinin seçilmesinin Türkiye'ye ve KKTC'ye Kıbrıs'ın kuzeyinde kurulan Türk Devleti'nin tanınmadığı ve tanınmayacağı mesajını aktarma amacına yönelik olduğu değerlendirilmektedir.

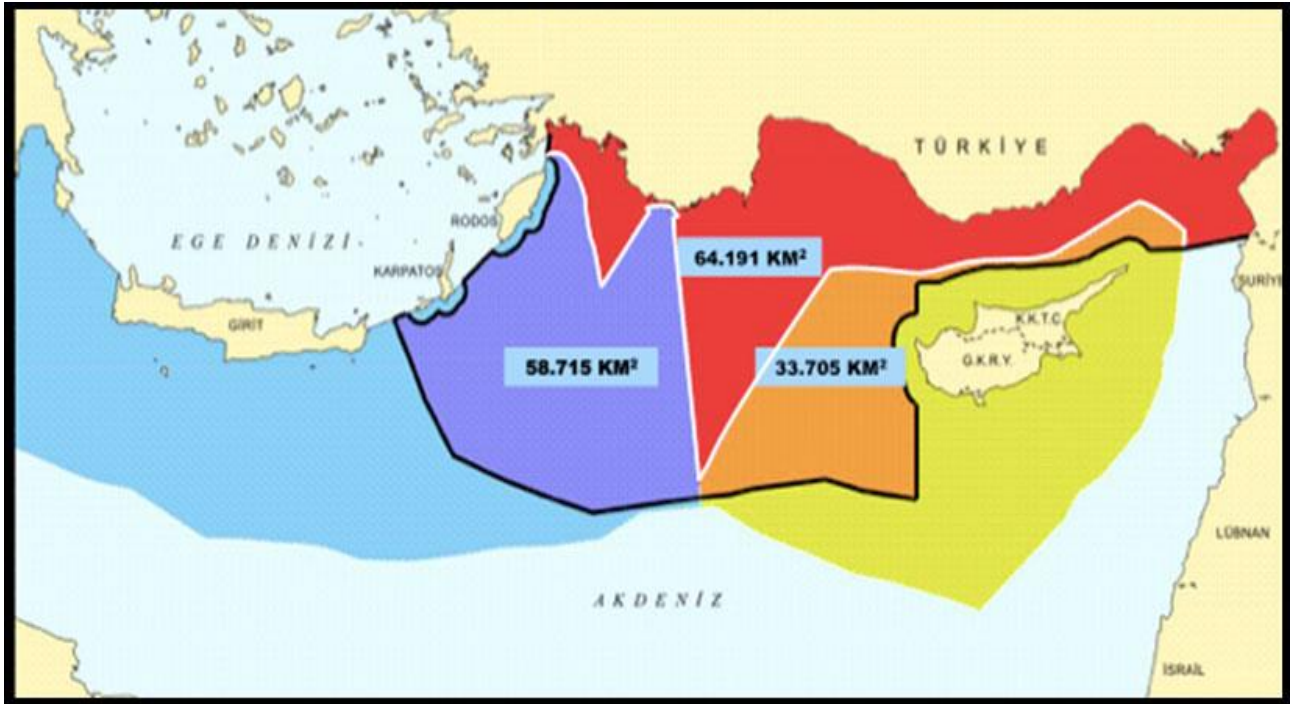
Diğer yandan GKRY'nin, 2018 Ekim ayında Fransız, İtalyan ve Amerikan enerji şirketleri Total, ENİ ve ExxonMobil'e Türkiye'nin kıta sahanlığı içinde bulunan 7'inci parselde petrol ve doğal gaz rezervlerini araştırmak üzere çağrıda bulunmasını müteakip Fransız Total ve İtalyan Eni şirketleri 26 Kasım 2018'de 7. parselde hidrokarbon sondajı yapmak üzere GKRY'ye lisans başvurusunda bulunmuştur.²⁶

Yaşanan olaylar GKRY'nin Türkiye ve KKTC ile ortaya çıkan tüm ihtilaflarda AB'yi, ABD'yi ve arama ruhsatı verdiği şirketlerin mensup olduğu diğer ülkeleri ihtilafın tarafı ve Rum çıkarlarının koruyucusu olarak kullanmaya çalıştığını ve sorunlarını AB, ABD, İsrail, İtalya, İngiltere, Fransa, Kore, Rusya ve ilgili diğer devletlerin desteğiyle kendi lehine çözmeye çalıştığını göstermektedir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin GKRY ve Yunanistan'la mevcut ihtilaflarda AB'yi, ABD'yi ve ilgili diğer ülkeleri ihtilafa taraf olmamaları konusunda uyarımları önem kazanmaktadır.

GKRY MEB çalışmaları kapsamında MAC ile Akdeniz'deki deniz yetki alanlarını da Türkiye'yi kendi kara sahasına hapsedecek biçimde belirleme çabalarını sürdürmektedir. Yunan Başbakanı, MAC, Yunanistan ve GKRY'nin sorunlu bir bölgede istikrar unsuru olduğunu iddia ederek, MAC ile MEB sınırlarının belirlenmesi için MAC Başkanı ile mutabık kaldıklarını açıklamıştır.²⁷

Doğu Akdeniz'de Yunanistan ile GKRY tarafından belirlenen ve AB tarafından da desteklenen MEB kabul edildiği takdirde Türkiye deniz yetki alanlarından yaklaşık 100.000 kilometrekarelik bir alanı kaybedecektir.²⁸ (Şekil-6)

Bu nedenle Yunanistan, GKRY, MAC gibi ülkelerin kendi aralarında vardıkları anlaşmalarla MEB'lerini belirleyerek Türkiye ve KKTC'nin deniz yetki alanlarına yaptığı tecavüzleri geçersiz kılmak üzere Türkiye'nin bir an önce kendi MEB'sini tercihan KKTC ile ortaklaşa ya da tek başına belirleyerek deklare etmesi önem kazanmaktadır.

Şekil-6 Türkiye'nin Deniz Yetki Alanı Kaybı

²⁵ Ömer Bilge, Amerikan ExxonMobil Kıbrıs'ta sondaja başladı, Hürriyet, 17 Kasım 2018

²⁶ Elif Küçükaya, Total ve Eni Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne Başvurdu, <https://www.enerjiportali.com/total-ve-eni-guney-kibris-rum-yonetimine-basvurdu>, 29 Kasım 2018

²⁷ Cem Gürdeniz, Doğu Akdeniz'de MEB sınırlarımız acilen ilan edilmelidir, Aydınlık, 14.10.2018

²⁸ Gürdeniz, agm, 14.10.2018

3. GKRY-YUNANİSTAN-ABD-İSRAİL-MAC-İTALYA ARASINDA DOĞU AKDENİZ'DE İŞBİRLİĞİ

Kıbrıs kapsamında Türkiye ile Yunanistan ve GKRY arasında uzun yıllardır süren ihtilaflarda Rum/Yunan ikilisi uluslararası hukuka, Kıbrıs Cumhuriyetini kuran antlaşmalara ve Kıbrıs Anayasası'na aykırı olarak GKRY'ni AB üyeliğine kabul ettirmek suretiyle ihtilafı Türkiye-AB ihtilafı haline dönüştürme konusunda kendileri açısından önemli bir yol kat etmişlerdir. AB'nin hukuka aykırı şekilde GKRY'ni, adanın tek yetkili "devleti" varsayarak AB'ye üye yapması yaşanmakta olan haksız ve hukuksuz tüm gelişmelerin tetikleyicisi olmuştur. AB, GKRY ve Yunanistan'ın hakkaniyete uygun olmayan MEB iddialarının da arkasında durmaktadır.²⁹ AB'nin desteği ile yetinmeyen Rum/Yunan ikilisinin son dönemde Türkiye Cumhuriyeti'ne ve KKTC'ne karşı yeni müttefikler bulma çabası içine girdiği gözlemlenmektedir. Bu kapsamda GKRY ve Yunanistan diğer ülkelerle de işbirliğinde bulunmakta, antlaşmalar imzalamakta ve Doğu Akdeniz'de ortak düşman olarak gördükleri Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı ABD, İsrail, İtalya, İngiltere, Fransa ve MAC ile ortak askeri tatbikatlar yapmaktadır.³⁰

Yunanistan/GKRY ile MAC arasında 2018 yılına kadar beş kez ortak zirve yapılmış ve 21 Kasım 2017 tarihinde üç ülke Lefkoşa'nın Rum kesiminde toplanarak ortak bir beyanname yayımlamıştır. 12 maddelik beyanname Türkiye Cumhuriyeti'ne Kıbrıs'ın egemenliğine saygı duyması ve müzakerelerde olumlu davranması konusunda çağrıda bulunulmuş ve üçlü ittifakın İtalya'nın da katılması ile genişlemesi kararı alınmıştır. Beyanname ayrıca GKRY, Yunanistan ve İtalya üzerinden geçecek boru hattı ile Doğu Akdeniz'den çıkarılacak doğalgazın AB'ye sevk edilmesi anlaşmasının yapıldığı açıklanmıştır.³¹

Kıbrıs etrafında ve İsrail kuzeyinde zengin doğal gaz yatakları bulunmasını müteakip Yunanistan/GKRY ile İsrail arasında gelişen ilişkiler kapsamında üç ülke arasında ortak toplantılar düzenlenmiş ve askeri işbirliği anlaşmaları da dâhil birçok anlaşma imzalanmıştır. 18 Şubat 2016'da İsrail'in Begin-Sedat Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde düzenlenen toplantıda Yunanistan Savunma Bakanı Kammenos, Türkiye'nin Neo-Osmanlı hayaller peşinde koştuğunu, bölgenin istikrarsızlaşmasında başat rol oynadığını, İsrail karşıtı bir duruşa sahip olduğunu ve cihatçılara destek verdiğini öne sürerek üçlü ittifakı güvenceye almaya çalışmıştır. 1 Mart 2016'da ise yine Begin-Sedat Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde gerçekleştirilen bir diğer konferansta Yunanlı akademisyenler konuk edilmiş ve Yunanistan'ın bölgedeki stratejik rolü ve Doğu Akdeniz'in istikrarı üzerine görüş teatisinde bulunulmuştur.³²

Takip eden süreçte 5 Mayıs 2018 tarihinde GKRY lideri Anastasiadis ile Yunanistan Başbakanı Çıpras ve İsrail Başbakanı Netanyahu, Lefkoşa'nın Rum kesiminde bir araya gelmiş ve yapılan toplantının ardından ortak basın toplantısı düzenlenmiştir. Basın toplantısında Rum lider Anastasiadis, Yunan başbakanı Çıpras ile İsrail başbakanı Netanyahu'yu Kıbrıs sorunu konusundaki son gelişmeler hakkında bilgilendirdiğini, üç ülke arasındaki iş birliğinin artarak devam edeceğini ve Doğu Akdeniz Doğalgaz Boru Hattı Projesine (East Med) ilişkin anlaşmanın 2018 yılı içinde imzalanacağını bildirmiştir.³³

Bu kapsamda GKRY, Yunanistan ve İsrail, Leviathan ve Afrodit bölgelerinde tespit edilen doğal gazın Kıbrıs üzerinden Girit-Mora Yarımadası güzergâhı ile İtalya'nın Otranto limanına bağlanması konusunda anlaşmaya varmıştır. East-Med adlı proje kapsamında Kıbrıs'ın güneyinden Yunanistan ve İtalya'ya bağlanacak 2200 Km. uzunluğundaki hat denizin 3300 m. altından geçecektir. 7 milyar dolar maliyeti olacağı tahmin edilen projenin fizibilite etüdü için AB 100 milyon dolar yatırım yapmayı kabul etmiştir. Projenin bir ay içinde başlaması ve beş yıl içinde tamamlanması öngörülmektedir.³⁴

Kıbrıs'ın Türkiye'ye 80 Km. mesafede olması ve karadan döşenecek boru hattı maliyetinin deniz altına döşenecek boru hattı maliyetinden çok daha düşük olması nedeniyle Leviathan ve Afrodit bölgelerinden çıkartılacak petrol ve doğal gazın nakli için en uygun hat Türkiye'dir. Ancak İsrail, Suriye'de ABD ile birlikte PYD/YPG üzerinden yürüttüğü Kürt Devleti kurma girişimini engelleyen, Gazze saldırılarını eleştiren ve başşehirinin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınmasına karşı çıkan Türkiye'yi düşman olarak algıladığından, GKRY ise KKTC ve Türkiye'yi dışlayarak üzerinde KKTC halkının da hakkı bulunan alanlarda ve Türk Kıta Sahanelğinde petrol ve doğal gaz ruhsatı verdiğinden bu iki ülke Levant alanındaki

²⁹ Pamir, agm, s.11

³⁰ Stelios Marathovouniotis, Large-scale multinational military exercise conducted in Cyprus, <https://in-cyprus.com/news/local/large-scale-multinational-military-exercise-conducted-in-cyprus-videopictures>, October 31, 2018

³¹ Ata Atun, Rumların Enerji İttifakı, 8 Aralık 2017

³² Ceyhan Çiçekçi, İsrail-Yunanistan-Güney Kıbrıs Aksı mı? Çanakale 18 Mart Üniversitesi, ORSAM Analizi, <http://www.academia.edu/23761834/29> Mayıs 2016

³³ Murat Demirci, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi-Yunanistan-İsrail Üçlü Zirvesi yapıldı, AA (Anadolu Ajansı), Lefkoşa, 8 Mayıs 2018

³⁴ İsrail, Cyprus, Greece and Italy agree on \$7b. East Med gas pipeline to Europe, Times of Israel, 24 November 2018

petrol ve doğal gazın taşınmasında en elverişli rota olan Türkiye yerine denizin altında 2200 Km. boru döşenmesini gerektiren Yunanistan- İtalya rotasını tercih etmektedir. Söz konusu tercihte Türkiye'nin Rusya Federasyonu ile yakınlaşmasından ve "Türk Akımı" ve "Kuzey Akımı" projelerinden rahatsız olan ABD'nin de telkinleri olduğu muhakkaktır. Söz konusu rahatsızlık ABD Dışişleri Bakanının yanı sıra ABD Dışişleri Bakanlığı Enerji Kaynakları Birimi Müsteşar Yardımcısı John McCarrick'in de aşağıdaki ifadelerine yansımıştır: "ABD, Rusya'dan başlayıp Karadeniz üzerinden Türkiye'ye aktarılması planlanan "Türk Akımı" ve Baltık Denizi altından Rusya'dan Almanya'ya doğal gaz gönderilmesini planlayan "Kuzey Akımı 2" doğal gaz boru hattı projelerine karşıdır."³⁵

Yunan asıllı uzman George Tzogopoulos, Türk Akımına karşı çıkan ABD'nin yanı sıra Yunanistan, GKRY ve İsrail'in de Türkiye'ye karşı birlikte hareket ettiklerini açıklamıştır. "Bağımsız Kürdistan" çıkışıyla gündeme gelen İsrail merkezli Begin-Sedat Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından yayımlanan Tzogopoulos'un makalesinde Yunanistan, GKRY ve İsrail arasındaki üçlü ittifakın hedefinde Türkiye'nin olduğu açıkça ifade edilmiş ve ABD'deki Yunan ve Yahudi lobilerinin bu çerçevede bir kampanya yürüttüğü belirtilmiştir.³⁶

İsrail'in ikinci büyük üniversitesi olan Bar-Ilan Üniversitesi'ne bağlı Araştırma Merkezi'nin internet sitesinde yer alan bir makalede ise üçlü ittifakın askeri planda ve enerji alanında işbirliğinin geliştiği hatırlatılarak "yeni tehditlere karşı" tarafların ortak eyleme hazır olduğu ve Türkiye'nin her üç ülke için de askeri anlamda ve enerji güvenliğinde bir numaralı tehdit olduğu belirtilmiştir. Makalede ayrıca "Demokratik blok" olarak adlandırılan üçlü ittifakın ABD'den destek aradığı ve ittifakın yapı ve amaçlarını buna göre şekillendirdiği belirtilmekte, bu bağlamda, geçtiğimiz dönemde Amerika'daki Ermeni lobisiyle işbirliğiyle tanınan Helen Amerikan Liderlik Konseyi'nin (HALC) yöneticisi Endy Zemenides'in, üçlü ittifaka ABD desteğini sağlamak üzere Amerikan Yahudi Komitesi'yle birlikte Washington'da çalışmalar yürüttüğü bildirilmektedir.³⁷ ABD Dışişleri bakanlığı yetkililerinin Türk Akımı projesinden rahatsızlık duyulduğuna ilişkin açıklamaları HALC'nin çalışmalarının başarıya ulaştığını göstermektedir.

GKRY ve Yunanistan'ın ABD, İsrail, MAC ve İtalya ile Türkiye'ye karşı işbirliği yapmalarının yanı sıra Türkiye'yi bekleyen bir diğer tehdit de GKRY'nin AB üyeliğinden yararlanarak Kıbrıs'ın tamamını temsilen Kıbrıs'ın etrafındaki deniz alanları ve MEB ile hava sahasının tamamının kontrolünü ele alması sonucu Türkiye'nin Anadolu kara sahasına hapsedilmesi riskidir.

Kendi yıktığı Kıbrıs devletinin temsil hakkını elinde bulundurmasına AB tarafından göz yumulan GKRY; MAC, Lübnan ve İsrail ile Kıbrıs'ın etrafındaki MEB alanlarını belirlemiş ve söz konusu alanları tek başına kullanmaya başlamıştır. Doğu Akdeniz'deki MEB sınırlarını henüz belirlememiş olan Türkiye'nin GKRY'nin MEB alanı olarak belirlediği bölge içindeki hukuksuz uygulamalarına ve petrol ve doğal gaz çıkartma çalışmalarına gereken tepkiyi göstermemesi halinde Doğu Akdeniz'de GKRY tarafından belirlenen MEB alanı işlerlik kazanacak ve hem Türkiye hem de KKTC Doğu Akdeniz'deki MEB alanlarından GKRY lehine feragatte bulunmuş ve ilan edilen MEB sınırlarına rıza göstermiş duruma düşecektir. Yunanistan'ın benzer uygulamaya Ege denizinde de işlerlik kazandırmaya çalıştığı ve karasularını 12 mile çıkarma hazırlığında olduğu dikkate alındığında GKRY ile Yunanistan'ın MEB sınırlarını birleştirmesi durumunda Türkiye'nin hem Ege denizinde hem de Doğu Akdeniz'deki MEB sahalarının büyük oranda GKRY ve Yunanistan'a devredilme tehlikesi ile karşı karşıya kalacağı gerçeği daha iyi anlaşılacaktır. (Şekil-7)

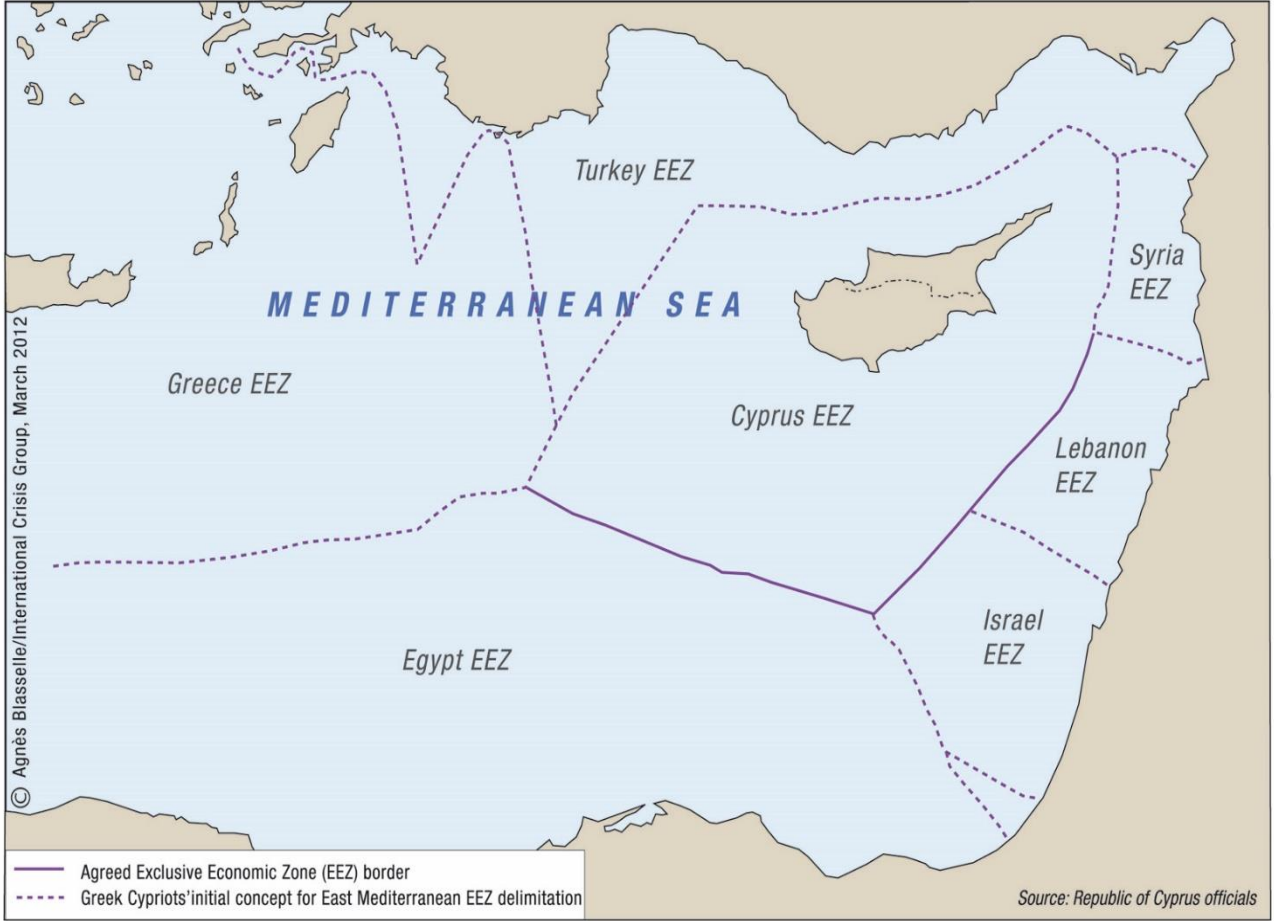
Bu kapsamda Yunanistan'ın Ege'de işgal ettiği 18 ada ve bir kayalık ile Doğu Akdeniz'deki Meis adası için de karasuları, bitişik bölge ve MEB ilan etmesi durumunda Türkiye Ege'deki ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının büyük bölümünü Yunanistan ve GKRY'ye devretmiş olacak ve Anadolu topraklarına hapsolacaktır.

Söz konusu deniz yetki alanlarının üzerinde yer alan hava sahalarının kontrolünün de GKRY ve Yunanistan'a geçmesi ve Atina FIR'ı ile Lefkoşa FIR'ının birleştirilmesi durumunda Türk gemilerinin yanı sıra Türk uçakları da Ege ve Akdeniz'e çıkamayacak hale gelecektir.(Şekil-8) Bu nedenle Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki yetki alanları sorununu birlikte ele alarak değerlendirmesi ve GKRY ve Yunanistan'ın oldubittilerine seyirci kalmayacağını Rum/Yunan ikilisine ve AB'ye açık bir şekilde bildirmesi gerekmektedir.

³⁵ Ömer Çelikkönlü, Amerika Türk Akımına Neden Karşı, <https://kafkassam.com/amerika-turk-akimina-neden-karsi.html>, 30 Kasım 2017

³⁶ Sadık Can Perinçek, Üçlü İttifakın Hedefi Türkiye, Aydınlik, 12 Haziran 2018

³⁷ Perinçek, agm, 12 Haziran 2018

Şekil-7 GKRY ve Yunanistan'ın MEB Planları

Ancak Türkiye ve KKTC'nin henüz aralarında MEB belirleme anlaşması imzalamamış olmaları ve Ege'deki Yunan işgallerine gereken tepkinin gösterilmemesi Türkiye'nin elini zayıflatmakta ve GKRY ve Yunanistan'ın Ege ve Doğu Akdeniz'deki hukuksuz uygulamalarına fırsat sağlamaktadır.

GKRY ve Yunanistan'ın kıyıdaş ülkelerle imzaladıkları MEB anlaşmalarıyla bölgedeki deniz yetki alanlarını Türkiye ve KKTC aleyhine genişletmeleri ve bölgedeki hidrokarbon kaynaklarından Türkiye ve KKTC'yi dışlayarak tek başlarına yararlanma planlarına engel olunabilmesi için Türkiye ve KKTC'nin bir an önce MEB belirleme anlaşması imzalamaları gerekmektedir. Ayrıca Türkiye/KKTC ile Yunanistan/GKRY arasındaki deniz yetki alanları ve enerji sorunlarını Kıbrıs sorunuyla birlikte ele almak üzere Türkiye ve KKTC tarafından ortak bir "Stratejik Araştırma Merkezi" teşkil edilmesi ve söz konusu Merkezin görevleri arasına Ege sorunlarının da dâhil edilmesi akılcı bir yaklaşım olacaktır.

Diğer yandan Fatih sondaj gemisi ile Alanya bölgesinde yapılan petrol ve doğal gaz arama çalışmaları Türk karasuları içinde icra edilmektedir. Türkiye'nin 27 Kasım 2018'de açıklanan MGK bildirisinde yer alan "Türkiye'nin ve KKTC'nin Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatlerine aykırı hiçbir gelişmeye müsaade edilmeyeceği"³⁸ ifadesinin gereğinin yapılması ve Türkiye'nin bu konudaki kararlılığının ilgili devletlere gösterilmesi için söz konusu sondaj çalışmalarının Türk Kıta Sahaneliği ile çakışan 1, 4, 5, 6 ve 7 no.lu parseller ile KKTC'nin deniz yetki alanları ile çakışan 1, 2, 3, 8, 9, 12 ve 13 no.lu parseller üzerinde yer alan ve KKTC tarafından TPAO'na ruhsat verilen A, B, C, D, E, F ve G bölgelerinde yapılması uygun olacaktır.

Ayrıca Türkiye enerji alanında diğer ülkelerle rekabet edebilmesi ve TPAO'nun kendisine verilen görevleri etkin şekilde yerine getirebilmesi için halen özelleştirme sürecinde olan TPAO ile BOTAS'ın yeniden birleştirilmesi ve her iki kurumun önceki petrol yasasında sahip olduğu hak ve yetkilere tekrar kavuşturulması gerekmektedir.³⁹

³⁸ Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin 27 Kasım 2018 Tarihli Toplantı Bildirisi

³⁹ Pamir, agm, s.17

Şekil-8 GKRY'nin ve Yunanistan'ın FIR Hatlarını Birleştirme Planı

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Doğu Akdeniz'de ve Kıbrıs'ın etrafında 2008 yılında keşfedilen petrol ve doğal gaz kaynakları bölgedeki devletlerin kıyı şeritlerini son derece değerli binlerce mil karelik deniz alanlarına dönüştürmüştür. Söz konusu alanlardan çıkartılacak olan petrol ve doğal gaz üzerinde bölge ülkeleri olan Türkiye, KKTC, GKRY, Lübnan, Mısır, Suriye, İsrail ve Filistin hak sahibidir.

Ancak GKRY komşularıyla yaptığı MEB anlaşmaları ve Kıbrıs etrafındaki alanlar için açtığı tek taraflı ihalelerle bir bölümü Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıta Sahaneliği içinde bulunan, kalanları üzerinde ise KKTC halkının da hakkı bulunan hidrokarbon kaynaklarının tamamına sahip çıkarak söz konusu kaynakları tek başına işletmeye yeltenmiştir.

GKRY'nin Türkiye ve KKTC'yi yok sayarak MEB anlaşmaları imzalaması ve Türkiye ve KKTC'nin deniz yetki alanları içinde arama ruhsatları vermesi 1982 tarihli BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin MEB sınırlarının belirlenmesine yönelik 74. Maddesi'ne, kıta sahanlığı sınırlarını belirleyen 83. Maddesi'ne, "Yarı Kapalı Denizlere" ilişkin 122. ve 123. maddelerine, sözleşmenin uygulanmasında hakkın kötüye kullanılmamasını düzenleyen 300. ve 311. maddelerine aykırıdır.

GKRY söz konusu hukuksuz uygulamalarını sürdürebilmek üzere bölge ülkeleriyle MEB anlaşmaları imzalamasının yanı sıra siyasi ve askeri ittifaklar da kurarak söz konusu ülkelerin gücünden Türkiye'ye karşı yararlanmaya ve bu ülkelerin de desteği ile Türkiye'yi ve KKTC'yi ulusal ve uluslararası hak ve menfaatlerinden mahrum bırakmaya çalışmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti ise GKRY'ni ikaz ederek ihtilafli alanlarda petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine izin vermeyeceğini duyurmuş, bu amaçla faaliyet gösteren ülke firmalarını hukuka aykırı eylemlerden uzak durmaları konusunda uyarmış ve KKTC tarafından ruhsat verilen alanlarda TPAO vasıtasıyla petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine başlamıştır. Ancak KKTC tarafından arama ruhsatı verilen TPAO'nun BOTAŞ'tan ayrılması ve halen özelleştirme sürecinde olması faaliyetlerin eşgüdümünü zorlaştırmaktadır. Türkiye'nin enerji alanında diğer ülkelerle rekabet edebilmesi ve Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarından yararlanabilmesi için TPAO ve BOTAŞ yeniden birleştirilmeli ve her iki kurumun önceki petrol yasasında sahip olduğu hak ve yetkilere tekrar kavuşturulması için gereken yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

İsrail'in kuzeyindeki sahada faaliyette bulunan Noble-Betek adlı ABD-İsrail ortaklığının aynı zamanda GKRY tarafından açılan bir ihaleyi kazanarak Kıbrıs'ın güneyindeki rezervlerde de sondaj ve üretim faaliyetlerinde bulunması Zohr bölgesinde zengin doğal gaz yatakları bulan MAC'ni ABD'ye ve İsrail'e yaklaştırmıştır. Bir diğer çok uluslu şirket olan ExxonMobile ise GKRY'nin ihale açtığı 10 numaralı parselde sondaj faaliyetlerine başlamıştır. Söz konusu faaliyetlerin arkasındaki güç olan Yunanistan ve GKRY

bölgedeki hukuk dışı uygulamalarına karşı çıkan Türkiye'yi baskı altına alabilmek için Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı ABD, İsrail, İtalya, İngiltere, Fransa ve MAC ile ortak askeri tatbikatlar yapmaya başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kendisine yönelik düşmanca tavır ve uygulamalara karşı başta Deniz Kuvvetleri olmak üzere TSK'yı muhtemel bir harpte ulusal ve uluslararası çıkarlarını koruyacak seviyede geliştirmek ve bu kapsamda kendi savunma sanayii ürünlerini tek başına üretecek teknolojik seviyeye ulaşmak zorundadır.

Ayrıca Türkiye'nin MAC ile bozulan ilişkilerini düzelterek bu ülkeyi ABD-İsrail-Yunanistan-GKRY ekseninden kopartması ve GKRY'nin 2001'den beri MEB sınırlama amacıyla görüşmeler yaptığı Suriye ile de ilişkilerini düzelterek İsrail-Yunanistan-GKRY ekseninden uzak tutması önem taşımaktadır.

Türkiye'nin ve KKTC'nin müstakbel bir harpte Doğu Akdeniz'de çıkarı olan birden fazla ülke ile karşı karşıya kalabilecekleri dikkate alınarak söz konusu tehditlere karşı gereken müdahalenin daha kısa sürede ve daha etkin olarak yapılabilmesine imkân sağlamak üzere adadaki TSK varlığını muhafaza ederken bir an önce KKTC'de deniz ve hava üsleri de ihdas etmesi ve bu üslere deniz ve hava unsurları konuşlandırması gerekmektedir.

Bu kapsamda garanti anlaşmasından doğan yasal hakka dayanarak 1974 Rum/Yunan darbesinde adaya müdahale eden ve Rum/Yunan ikilisinin 1963-1974 arasındaki saldırılarının benzerlerine karşı KKTC halkının yegâne koruyucusu olan Türk askeri varlığının adadan ayrılmasına neden olacak hiçbir anlaşma metninin Türkiye tarafından kabul edilmeyeceği Yunanistan'a, GKRY'ye, AB'ye, BM'ye ve görüşmeleri yürüten KKTC yetkililerine bildirilmelidir.

Yunanistan ve GKRY'nin Kıbrıs'ın etrafındaki Deniz alanları ve MEB ile hava sahasının tamamının kontrolünü ele alarak Türkiye'yi Anadolu kara sahasına hapsetmesini önlemek üzere GKRY ve Yunanistan MEB'lerinin ve Lefkoşa FIR'ı ile Atina FIR'ının birleştirilmesini Türkiye'nin hiçbir surette kabul etmeyeceği ve bu konudaki uygulamaları savaş sebebi sayacağı, ayrıca TBMM'nin Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarmasının Türkiye tarafından savaş sebebi sayılacağına ilişkin 8 Haziran 1995 tarihli bildirisinin halen geçerliliğini koruduğu GKRY'ye, Yunanistan'a, AB'ye ve BM'ye bildirilmelidir.

Diğer yandan GKRY ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de MEB tespiti ve Kıbrıs etrafındaki alanlardan petrol ve doğal gaz çıkartma amacıyla çalışmalar sürdürdüğü dikkate alınarak bir emrivaki ile karşı karşıya kalmamak için Türkiye Cumhuriyetinin Akdeniz'deki MEB belirlemesi KKTC ile birlikte en kısa sürede yapılmalı ve BM ve ilgili ülkeler nezdinde deklare edilmelidir.

Her geçen gün daha fazla önem kazanan Doğu Akdeniz'deki MEB ve enerji sorunlarını Kıbrıs sorunuyla birlikte ele almak üzere Türkiye ve KKTC tarafından ortak bir "Stratejik Araştırma Merkezi" teşkil edilmeli ve her iki ülkenin bu alandaki faaliyetlerinin Ege sorunu ile birlikte eşgüdüm içinde yürütülmesine imkân sağlamak üzere söz konusu Merkezin görevlerinin arasına Ege sorunları da dâhil edilmelidir.

Türkiye'nin 27 Kasım 2018 tarihli MGK bildirisinde açıkladığı Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatlerine aykırı hiçbir gelişmeye müsaade edilmeyeceği" ifadesinin gereği olarak halen Alanya bölgesinde sondaj çalışmaları yapan Fatih gemisinin öncelikle GKRY tarafından hukuka aykırı şekilde ruhsat verilen 13 sahadan Türk Kıta Sahaneliği ve KKTC'nin deniz yetki alanları ile çakışan alanlarda da petrol ve doğal gaz aramalarına başlaması sağlanmalıdır.

Yukarıda belirtilen tedbirler alınmadığı takdirde Girit örneğindeki uygulamaya benzer bir şekilde Kıbrıs'ın tamamen kaybedilmesinin yanı sıra Türkiye Doğu Akdeniz ve Ege'deki deniz ve hava yetki alanlarının ve su üstü ve su altı kaynaklarının önemli bir bölümünü kaybederek Anadolu kara sahasına hapsolacak ve bir sonraki aşamada sıra Anadolu'ya gelecektir.

KAYNAKÇA

Aksoy Merve (2016). Doğu Akdeniz Enerji rekabeti, İNSAMER (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi) Araştırma 23, Eylül 2016

Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean, USGS (United States Geological Survey), March 2010.

Atun Ata (2017). Rumların Enerji İttifakı, 8 Aralık 2017

Balkaş Özer (2017). Doğu Akdeniz'de Petrol Ve Doğal Gaz Gerginliği & Hükümranlık Savaşları, <https://www.researchgate.net/publication/314208330> Mar 03, 2017

- Bilge Ömer (2018). Amerikan ExxonMobil Kıbrıs'ta sondaja başladı, Hürriyet, 17 Kasım 2018
- Çelikkönmez Ömer (2017). Amerika Türk Akımına Neden Karşı, <https://kafkassam.com/amerika-turk-akimina-neden-karsi.html>, 30 Kasım 2017
- Çiçekçi Ceyhun (2016). İsrail-Yunanistan-Güney Kıbrıs Aksı mı? Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, ORSAM Analizi, <http://www.academia.edu/23761834/> 29 Mayıs 2016
- Decree of 6/18 September 1931 to define the extent of the territorial waters for the purposes of aviation and the control thereof", http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/GRC_1931_Decree.pdf
- Demirci Mehmet Cem(2018). Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması ile Türkiye'ye Ege Denizi'nin %10'undan daha az bir alan kalacaktır, <https://tr.euronews.com/2018/11/27/yunanistan-12-mil-cikisi-ile-turkiye-nin-sinir-ucularina-dokunuyor-gorus>
- Demirci Murat (2018). Güney Kıbrıs Rum yönetimi-Yunanistan-İsrail Üçlü Zirvesi yapıldı, AA (Anadolu Ajansı), Lefkoşa, 8 Mayıs 2018
- Doğu Akdeniz'de Petrol Arama Krizi Sürüyor, İktisadi Kalkınma Vakfı E-Bülteni, 19 – 25 Eylül 2011
- Ertan Birol (2011). "Güney Kıbrıs İsrail Cumhuriyeti", <http://www.trakyanethaber.com/yeni/koseyazi.asp>, (18.10.2011).
- Gürdeniz Cem (2018). Doğu Akdeniz'de MEB sınırimiz acilen ilan edilmelidir, Aydınlık, 14.10.2018
- Israel, Cyprus, Greece and Italy agree on \$7b. East Med gas pipeline to Europe, Times of Israel, 24 November 2018
- Karagöl Erdal Tanas, Özdemir Büşra Zeynep (2017). Türkiye'nin Enerji Ticaret Merkezi Olmasında Doğu Akdeniz'in Rolü, SETA Raporu, Yayın No:92,
- Kıbrıs'taki Doğalgaz Gerginliği Hakkında Bilinmesi Gerekenler, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43061162>, 15 Şubat 2018
- Küçükaya Elif Total ve Eni Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne Başvurdu, <https://www.enerjiportali.com/total-ve-eni-guney-kibris-rum-yonetimine-basvurdu>, 29 Kasım 2018
- Marathovouniotis Stelios(2018) Large-scale multinational military exercise conducted in Cyprus, <https://in-cyprus.com/news/local/large-scale-multinational-military-exercise-conducted-in-cyprus-videopictures>, October 31, 2018
- Pamir Necdet (2018). Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik, Petrol Mühendisleri Odası, Haziran 2018
- Pazarcı Hüseyin (2007). Uluslararası Hukuk, Ankara
- Perinçek Sadık Can (2018). Üçlü İttifakın Hedefi Türkiye, Aydınlık, 12 Haziran 2018
- Tamçelik Soyalp ve Kurt Emre(2014). Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölge Algısı ve Yakın Tehdit Alanı: Kıbrıs, Uluslararası Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı (Cilt 3), Editör: Hasret Çomak, Kocaeli Üniversitesi Yayınları 1. Baskı, Nisan 2014, Kocaeli
- Tarakçı Nejat (2009). Mesele Mısır ve Suriye Değil: Doğu Akdeniz, TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi), 2 Eylül 2009
- Taşdemir Fatma (2012). Kıbrıs Adası Açıklarında Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Kapsamında Ortaya Çıkan Krizin Hukuki, Ekonomik ve Siyasi Boyutları, Ankara Strateji Enstitüsü, 2012
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının 15 Şubat 2012 tarih ve 43 No.lu "GKRY'nin Açtığı İkinci Uluslararası Hidrokarbon Arama İhalesi" konulu resmi açıklaması
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin 27 Kasım 2018 Tarihli Toplantı Bildirisi
- Vatansever Müge (2010). Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel sayı 2010, İzmir
- Yaşar Ergül (2016). Doğu Akdeniz'de Petrol Oyunu, İskenderun Teknik Üniversitesi (İSTE), Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Petrol ve Doğalgaz Mühendisliği Bölümü, 17.10.2016